

EKOLOJİ POLİTİK VE SOL POPÜLİZMİN KESİŞİMELLİĞİ: 2024 YEREL SEÇİMLERİ BAĞLAMINDA TİP VE DEM PARTİ'NİN EKOLOJİ SÖYLEMİNİN ANALİZİ¹

THE INTERSECTIONALITY OF ECOLOGICAL POLITICS AND LEFT POPULISM: 2024 LOCAL ELECTIONS IN THE CONTEXT OF TIP AND DEM PARTY'S ECOLOGY DISCOURSE WALKTHROUGH METHOD

Arş. Gör. Dr. İsmail Uğur AKSOY

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
ORCID ID: 0000-0001-8530-8343, iuaksoy@ankara.edu.tr

ÖZ

Siyasal ve toplumsal eşitsizliklere yönelik politik bir eleştiriyi içeren, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve farklı tahakküm ilişkilerine yönelik mücadeleleri ortaklaştıran ekoloji politik yaklaşımın sol popülist eklemlenme kavramıyla anlamsal bütünlük içerdiği iddiası çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır. Türkiye'de sol popülist siyasal partiler olarak nitelendirilen Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi'nin (DEM Parti) 2024 Yerel seçimleri bağlamında yayımladığı seçim bildirgelerindeki ekoloji söylemini ekoloji politikla sol popülizmin kesişim kümesi bağlamında incelemek çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Ekoloji politik yaklaşımla bu iki partinin bildirgelerindeki ekoloji söyleminde olumsal kamuların taleplerini ortaklaştıracak eklemlenme pratiğinin mevcudiyetini sorgulamak çalışmanın amacını imlemektedir. Partilerin bildirgeleri betimleyici analiz metoduyla yorumlanmıştır. Bu partilerin bildirgelerinde ekoloji alanına dair başlık açıldığı ve seçim vaatleri sıralandığı saptanmıştır. TİP, kapitalizmi eleştiren sınıfsal bir ekolojik perspektif sergilemiştir. DEM Parti'ye kapitalizm tenkitine ilaveten kadınları da kapsayan bir ekoloji söylemi geliştirmiştir. TİP'in ekoloji tahayyülünün olumsal kamuların istemlerine kayıtsız kaldığı DEM Parti'nin bildirgesindeyse kadınlarla ekoloji söyleminin eklemlendiği çalışma özelinde ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Ekoloji politik, Sol popülizm, Eklemlenme, TİP, DEM Parti

ABSTRACT

The claim that the political approach of ecology, which includes a political critique of political and social inequalities and unites struggles against gender inequality and different relations of domination, contains semantic integrity with the concept of left populist articulation constitutes the problematic of the study. The subject of the study is to examine the discourse on ecology in the election manifestos of the Workers' Party of Turkey (TİP) and the Peoples' Equality and Democracy Party (DEM Party), which are characterized as left populist political parties in Turkey in the context of the 2024 Local Elections, within the intersection of ecopolitics and left-populism. The aim of the study is to question the existence of an articulation practice that will unify the demands of contingent publics in the ecology discourse in the declarations of these two parties with a political ecology approach. The declarations of the parties were interpreted through descriptive analysis method. It was found that the declarations of these parties included a section on ecology and listed election promises. TİP displayed a class-based ecological perspective criticizing capitalism. DEM Party, on the other hand, developed an ecological discourse that included women in addition to criticizing capitalism. In this study, it was revealed that TİP's ecological vision was indifferent to the demands of contingent publics, whereas DEM Party's manifesto articulated the discourse of women and ecology.

Keywords: Ecopolitics, Left populism, Articulation, TİP, DEM Party

¹ Bu çalışma 14 Mart 2025'te Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından düzenlenen Teknoloji ve Siyasal İletişim: Yeni Eğilimler ve Stratejiler Konferansında aynı başlıkla sözlü olarak sunulan tebliğin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş versiyonunu oluşturmaktadır.

GİRİŞ

Kapitalist üretim ilişkilerinin salt ekonomik ve politik olanı değil, toplumsal yaşamı, kültürel hayatı, toplumsal cinsiyet rollerini, cinsel yönelimleri ve ekolojiyi de kuşattığı dikkate alındığında mütemadiyen yenilenen ekolojik krizlerin yalnızca çevre tahribatı yaratmadığı, aynı zamanda demokrasi anlayışı, yurttaşlık kültürü, örgütlü emek gücü ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde de olumsuz sonuçlar ürettiği günümüzün modern toplumlarında inkâr edilemez bir gerçeklik halini almıştır. Özellikle küresel ölçekte ve Türkiye’de egemen politik ve iktisadi ilişkileri oluşturan neoliberalizmin ürettiği ekolojik krizler ve bu krizlere yanıt arayışı içinde sivrilmiş politik ekoloji perspektifi literatürde gitgide ön plana çıkmaya başlamıştır. Toplumun doğayla olan etkileşimini odağına alan akademik bir disiplin olarak politik ekoloji; ekolojik eşitsizliklere, ekolojinin politikleşmesine ve ekolojik mücadelelere odaklanan (Çoban, 2021a) kapitalizmin ve patriyarkanın karşısında doğanın ve hayatın diyalektiğinde hayatın devamlılığını mümkün kılan, hayata karşı politik sorumluluk üstlenerek canlı yaşamın sürmesini temel alan bir ideolojiye tekabül etmektedir (Üstün, 2021). Çevreciliğin aksine ekoloji, siyasi bir ideolojiye karşılık gelmiş, bilhassa yeni toplumsal hareketler bağlamında ekolojiyle sosyalizm, feminizm ve nükleer karşıtlığı arasındaki rabita sol cenahta karşılık bulmuş (Savaş, 2018) hatta eko-feminist yaklaşımlar, cinsiyete duyarsız ekolojistin olmaması gerektiğini savlamış; zira insan-doğa varlığını tahayyül ederken kadın-erkek mevcudiyetini ve bunun şartlarını ihmal etmenin mümkün olmayacağını belirtmişlerdir (Özkaynak, 2022).

Kadınlar ve LGBTİ+ kamularının afetlerden, ekolojik yıkımlardan, iklim değişikliklerinden ve çoklu çevre tahribatlarından daha fazla etkilendiği (Özgüner, 2022) dikkate alındığında bu çalışma, politik ekolojiyle post-Marksist teorisyen Chantal Mouffe’tan ödünç alınan sol popülist eklemlenme kavramını birlikte düşünmeyi teşvik etmektedir. Cinsiyetçilik, ırkçılık, cinsel ayrımcılık ve ekoloji konularındaki savaşımın yeni bir sol kanaat hegemonik projede işçilerle eklemlenmesi (Laclau ve Mouffe, 2017) solda baskın olan özcü yaklaşımdan uzaklaşıp feminizm, LGBTİ+ hareketi, ırkçılık karşıtı savaşım ve ekolojiye dair sorunların siyasi

manzarayı dönüştürmesi; ancak Ortodoks sol partilerin bu dönüşümü kavrayamaması (Mouffe, 2019) savları şiar alındığında verili üretim ve iktidar ilişkilerine yönelik siyasi bir tenkiti içeren politik ekolojiyle olumsal kamuların çoklu tahakküm formlarına karşı sol popülist stratejide birlikte hareket etmesi manasına gelen eklemlenme kavramının anlamsal bir bütünlük içermesi bu çalışmanın yapılma gerekçesini oluşturmaktadır.

Türkiye siyasi hayatında sol popülist siyasal partiler olarak tanımlanan Türkiye İşçi Partisi (TİP) (Türk, 2024; Aksoy, 2025) ile Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi’nin (DEM Parti) (Aksoy, 2025) 2024 yerel seçimlerinde yayımladığı seçim bildirgelerindeki ekoloji söylemini politik ekolojiyle sol popülizmin kesişimselliği üzerinden incelemek bu çalışmanın konusunu meydana getirmektedir. Politik ekoloji bağlamında bu iki partinin seçim bildirgelerindeki ekoloji söyleminde, olumsal kamuların istemlerini ortaklaştıracak sol popülist eklemlenme stratejisinin varlığını irdelemek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Politik ekolojiyle sol popülist stratejinin kesişimselliğinin Türkiye’nin 2024 yerel seçimleri bağlamındaki politik kampanya metinleri üzerinden incelenmesi bu çalışmanın önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda ilkin çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan politik ekoloji yaklaşımı, sol popülist stratejinin ön plana çıkan nosyonu eklemlenmeyle birlikte tartışılmıştır.

1. POLİTİK EKOLOJİ BAĞLAMINDA SOL POPÜLİST EKLEMLENME STRATEJİSİ

Bir bilim dalı ve toplumsal-siyasal bir hareket olarak *ekoloji* değişen, dönüşen, münakaşalı ve kompleks bir kavramı teşkil etmektedir (Garrard, 2020). Çevresel meseleleri siyasallaştıran veya siyasi kararların ekolojik tezahürlerini açığa çıkaran bilim dalı olarak politik ekolojiye (Çakır vd., 2020); küresel iklim krizi, gıda krizi, türlerin soyunun tükenmesi, halkların ve canlıların zorla yerinden edilmesi, yoksulluk, açlık, örgütlü emek gücünün özlük haklarının yok edilmesi, kapitalist sistemin ürettiği ayrımcılık, eşitsizlik, şiddet, sömürü, baskı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi çoklu krizlere karşı birlikte mücadele çağrısı anlamına gelmektedir (Üstün, 2021). Kaynaklara erişim ve kaynakların kullanımı noktasında toplumsal sınıflar, bölgeler ve ülkelerin güç/iktidar farklılıklarını

açığa çıkararak politik ekoloji perspektifi (Arı, 2017), doğanın talan edilmesi ve metalaştırılmasına karşı yürütülen ekoloji savaşıyla emeğin sömürsüne karşı ortaya konulan sendikal mücadelenin birbirini bütünlemesini de sağlamaktadır (Çoban, 2021b). Yani Çoban'ın (ET: 23.10.2018) vurgusuyla ekoloji hareketi kendisini sınıf hareketine, Kürtlere, kadınlara, barış yanlılarına, queer ve insan hakları politikalarına açıkça ifade edebilmeli ki bu yeni toplumsal hareketler birbirlerinin eksikliklerini telafi edebilmeyi öğrensinsin. Örneğin üretilen ekolojik-iktisadi faydalara sermaye ve kurumsallaşmış siyasal iktidar el koyarken bahsi geçen faydalar üretilirken ortaya çıkan ekolojik yıkımlara işçiler, köylüler, Kürtler ve yoksul toplumsal tabakalar maruz bırakılmaktadır (Çoban, 29.08.2023). Politik ekoloji yaklaşımı, salt ekolojist mücadeleyle örgütlü emek hareketinin birlikteliğini ortaya çıkarmamıştır, ayrıca kadınlar başta olmak üzere neredeyse tüm olumsal kamuların yürüttüğü toplumsal savaşımlarla ekolojist mücadele arasındaki ortak-yaşar ilişkiiyi daha belirgin hale getirmiştir. Kadın hareketlerinin ve ekolojist mücadelenin kesişim kümesini, neoliberalizmin gölgesinde doğanın ve kadın emeğinin metalaşma ve piyasalaşma süreçleriyle buna yönelik geliştirilen itirazlar oluşturmaktadır, bu kesişimi canlı ve dinamik kılmaksa risk altındaki maişet kaynaklarını, örselenmiş toplulukları ve tehlikeye yaşam alanlarını korumayı amaçlamaktadır (Özkaynak, 2022).

Erkeklerin ortalama yıllık kazancı sarıh bir biçimde kadınların kazancından daha yüksek olduğu için ekolojik yıkım aynı zamanda bir cinsiyet meselesidir; çünkü kadınlar genelde daha az enerji ve kaynak tüketmektedir (Zelik, 2022). Bu bağlamda ekoloji meselelerinin kadın sorunları haline gelmesi ve kadınların mağduriyetlerinin sebebi, ataerkilliğin, kadın ve doğa arasında yakınlık inşa ederek hem çevreyi hem kadınları tahakküm altına almasından kaynaklanmaktadır (Çetin, 2005). Feminizmle ekoloji arasında kuvvetli bağlar üreten bu eko-feminist

yaklaşım, toplumsal yaşamda kadınların baskı altında tutulması ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasıyla doğanın tahrip edilmesi arasında benzerlik olduğunu imleyerek kadınlar ve ekoloji meselelerine dair bütün tahakküm biçimlerinin ortadan kaldırılması gerektiğine dikkat çekmektedir (Keleş vd., 2009). Dolayısıyla eko-feministler, siyasal ve toplumsal dönüştürücü mücadele ve uygulamaların temelini oluşturmuş ve ekolojist sivil toplum kuruluşları ve fon kuruluşları eko-feminist bakış açısına sahip kadınları ekolojinin korunmasında birincil aktör olarak konumlandırmıştır (Toksöz ve Memiş, 2022). Yani feminizmle ekolojinin kesiştiği alanları konuşmak için bir araya gelen kadınlar, doğaya ve kadınlara saygı duyulması gerektiğini belirtmiş, insanlık tarihi boyunca kadınla doğanın ilişkilendirildiğini ve ikisinin de tahakküm altına alındığını ifade etmiştir (Özdemir ve Aydemir, 2019).

Nitekim iklim değişikliği, afetler ve ekoloji tahribatları dezavantajlı toplumsal grupların kırılganlığını artırmakta, insan hakları savunucuları, toplumsal cinsiyet, göç, engelli bireyler, çocuk hakları konularında mücadele yürüten hak örgütleri bu grupların sorunlarına değinmek zorunda ve ekolojist demokrasi, şeffaflık, yaşam alanlarıyla ilgili karar alma süreçlerine katılım ya da bir afet esnasında kırılgan kamuların korunması lüks değil, demokratik istemleri içermektedir (Altıparmak, 2022). Ekolojist savaşımın üzerine ortaya konulan araştırmalar ve deneyim aktarımları iklim krizinden ve ekolojik felaketlerden kırılgan kamuların daha olumsuz etkilendiğini göstermekte, dolayısıyla LGBTİ+ kamuları, kadınlar, yoksullar, engelliler ve belirli sınıflara mensup olan bireyler iklim krizi başta olmak üzere ekolojik yıkımlarla mücadele etmekte zorlanmakta, damgalanma, bilgi eksikliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle bu gruplar daha savunmasız hale gelmektedir (Gökpinar, 2022). Bu duruma ilaveten ekolojik krizler sınıfsal çelişkilerden de soyutlanamaz; zira sermaye sınıfı çok daha fazla bir biçimde iklim değişikliğine ve doğanın yıkımına sebebiyet verirken yoksullar ise çok daha kuvvetli bir şekilde bu ekolojik krizlerin zararını yaşamaktadır ve bu durumun temel sebebi yoksulların kendilerini koruyacak kaynaklara sahip olmamasından kaynaklanmaktadır (Zelik, 2022). Görüldüğü üzere ekolojik yıkım ve krizler gerek

¹ Politika bilimci ve post-Marksist teorisyen Chantal Mouffe tarafından kaleme alınan Sol Popülizm (2019) adlı eserde sınıftan ve üretim ilişkilerinden bağımsız bir şekilde neoliberalizme karşı politik, kültürel ve toplumsal talepleriyle sivrilen kadınlar, çevreciler, LGBTİ+’ler, göçmenler, hayvan hakları savunucuları, veganlar, anti nükleer karşıtları ve anti militarist toplumsal tabakaları adlandırmak için olumsal kamular (contingent publics) ifadesi kullanılmaktadır.

emek sınıfını gerekse sınıftan bağımsız olumsal kamuların gündelik yaşam pratiklerini kaçınılmaz bir biçimde etkilemektedir. O halde bu grupların ekolojik tahribatlara karşı ortaklaşacağı bir politik ve toplumsal zeminin inşasına ihtiyaç duyulduğu iddia edilebilir. Bu kapsamda politik ekoloji yaklaşımının; örgütlü emek gücünün, feminizmin, LGBTİ+ hareketinin ve sair olumsal kamuların farklı alanlarda yürüttükleri mücadele pratiklerini bir araya getirme potansiyeli sol popülist stratejinin popüler kavramı eklemleme üzerinden de okunabilir. 1960'lerden sonra işçi sınıfının tarihsel özgürleştirme misyonunda başarısız olduğunu söyleyen ekolojik hareketler, feminizm ve marjinal kitleler popülerleşmiş (Laclau ve Mouffe, 2017), kökleri 1960'lardaki öğrenci hareketlerine değin uzanan bu yeni toplumsal hareketler, bilahare ekoloji, kadınlar, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi olan toplumsal kesimler, tüketiciler, anti nükleer ve barış grupları üzerinden neredeyse tüm sanayileşmiş demokrasilerde geniş protesto dalgalarına yol açmış ve bu hareketler; doğrudan katılım, toplumsal yapıların çözülmesi, bürokrasi karşıtlığı ve ekonomi temelli istemlerden ziyade kültürel ve kaliteli yaşam sorunlarına önem atfetmiştir (Işık, 2011).

Yeni toplumsal hareketlerin özünü oluşturan bu olumsal kamular sınıfsal ilişkileri aşındırmış, bu hareketin mensupları; toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik ve cinsel yönelim, gençlik gibi sorunları sınıfsal bir şekilde açıklamayan farklı sosyal konumlara yaslanmıştır (Johnston vd., 2016). İster emek hareketine isterse diğer siyasal öznelerle yaslansın, tüm savaşım, kendi hallerine bırakıldıklarında kısmi bir karakteri haizdir, onlara karakterlerini veren geldikleri konum değil, eklemleme pratiğidir (Laclau ve Mouffe, 2017). Doğanın korunmasına, cinsiyetçiliğe, ırkçılığa ve sair tahakküm şekillerine karşı savaşım, gittikçe ön plana çıktığı için Mouffe (2019), günümüzde politik sınırın yatay bir *popülist* formu inşa edilmesi gerektiğini imleyerek popülizmin yeni bir sol yorumuna ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Diğer bir ifadeyle günümüzde sınıf, imtiyazlı özne konumundan çıkmış, diğer özne pozisyonları arasında bir konuma karşılık gelmiş ve toplumsal cinsiyet, ırk, etnisite, ekoloji ve farklı alanlarda ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler, solun eklemlemesi gereken istemlerine tekabül etmektedir (Ateş, 2023). Özellikle 1980'lerin

sonlarındaki Marksist tartışmalarda; sanayisizleşme, yurttaş hakları, feminizm ve çevrecilik gibi yeni mücadelelerin yükselişi solu yeniden düşünmeye sevk etmiştir (Borriello ve Jager, 2025). Dolayısıyla solun önündeki en önemli güçlük; kadın hakları hareketi, ırkçılık karşıtları, LGBTİ+ hareketi ve ekolojist hareketlerce dile getirilen yeni istemleri sınıfsal bir şekilde vurgulanan istemlerle eklemlemenin bir yöntemini bulmaktır (Mouffe, 2017).

Sol popülist stratejiyi demokratik hale getiren de sınıfa ve üretim ilişkilerine dayanmayan yeni özne pozisyonlarının istemlerini eklemleyen, bu istemler üzerinden eşdeğerlik zinciri inşa eden ve neoliberalizm başta olmak üzere bütün tahakküm formlarına ve farklı bağımlılık ilişkilerine yönelik karşı hegemonik bir taarruzu başlatma potansiyelidir (Aksoy, 2024). Öte yandan demokrasinin meşru mekanizmaları olan parlamenter çoğunluk veya referandum aracılığıyla LGBTİ+ bireyleri kriminalize edilmekte, kadın hakları kısıtlanmakta, dini ve etnik gruplara yönelik ayrımcılık artmakta, demokrasiyi sadece belirli bir toplumda değil, dünya genelinde daraltan ve gözdağı veren süreçler yaşanmaktadır (Bozarslan, 2023). Demokrasinin bu krizi yalnızca demokrasiye görece yakın zamanda geçmiş ülkelerde değil, ayrıca kurumsallaşmış ve tahkim edilmiş demokrasilerde de kendini radikal-sağ/otoriter popülizmin yükselişiyle göstermektedir (Esen ve Yavuzylmaz, 2023). Demokrasinin bu krizinde, sol, yepyeni bir popülist dönüşümü gerçekleştirmek için İspanya'da Podemos, Yunanistan'da Syriza, Fransa'da Boyun Eğmeyen Fransa ile radikal yenilikler ortaya koyarken, Büyük Britanya'da Jeremy Corbyn ve ABD'de Bernie Sanders gibi ana akım partiler içinde liderliği ele geçirmeye çalışan sol popülist aktörler de ön plana çıkmıştır (Borriello ve Jager, 2025). Sonuç olarak farklı savaşım, kendi özgüllükleri içerisinde mevcudiyetlerini sürdürecekler; ancak belli bir momentte eklemlemeleri mühimdir ve sol popülist strateji de esasen budur (Mouffe, 2019). Bahsi geçen olumsal kamuların eklemleme pratiği aynı zamanda akademik yazında popüler olan kesişimsellik kavramı üzerinden de okunabilir. Çünkü kesişimsellik ırk, sınıf, ekoloji ve toplumsal cinsiyet kavramlarının bir arada değerlendirilmesini sağlamış ve özellikle akademik çalışmalarda disiplinlerarasılığı teşvik etmiştir (Smith, 2022). Kesişimsellik göz ardı edildiğinde kadın hakları, LGBTİ+ hakları, çocuk hakları,

göçmen hakları, hayvan hakları ve diğer toplumsal grupların taleplerinin gündeme gelmesi zorlaşmakta ya da hiyerarşik bir sıraya tabi tutulmaktadır (Yükler, 2022). O halde kesişimsellik “cinsel, ırksal, sınıfsal farklı tahakküm sistemlerinin birbirleriyle ilişkisini ve işleyişini anlamaya” yönelik kuramsal ve politik mücadelenin bir tezahürüdür (Alpar, 2022, s. 47). Örneğin kesişimsellik bağlamında kadınların maruz kaldığı tahakküm ve eşitsizlik ırk, sınıf, cinsiyet, cinsellik vb. çeşitli faktörlerin etkileşimiyle farklı şekiller kazanmaktadır (Akülkü, 2024). Bu çalışmada da Türkiye’deki sol popülist partilerin 2024 yerel seçimleri bağlamında siyasal kampanya metinlerinde ürettikleri ekoloji söyleminde politik ekoloji ile sol popülizmin kesişim kümesinde olumsal kamuların istemlerinin eklemlenme potansiyeli sorgulanmıştır. Bu kapsamda çalışma evrenini imleyen 2024 mahalli idare seçimlerine bir parantez açmak gerekmektedir.

2. 2024 YEREL SEÇİMLERİ BAĞLAMINDA TİP VE DEM PARTİ’Yİ ANLAMLANDIRMAK

Politik ekoloji ve sol popülist eklemlenme stratejisinin kesişim kümesinde bu çalışmada 31 Mart 2024 yerel seçimleri bağlamında TİP ve DEM Parti’nin seçim bildirgelerindeki ekoloji söylemi analiz edilmiştir. Türkiye siyasal hayatında sol popülist siyasal partiler olarak tanımlanan TİP (Türk, 2024; Aksoy, 2024a; 2024b;) ve DEM Parti’nin (Aksoy, 2024b; Aksoy, 2024c;) 31 Mart 2024 yerel seçimleri öncesi seçmene takdim ettiği seçim bildirgeleri bu çalışmanın araştırma nesnelerini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ilkin çalışma evreninde yer alan siyasal partilerin politik konumlanışlarına değinilmiş, daha sonra bu partilerin 2024 yerel seçim bildirgeleri mercek altına alınmıştır. Türk’e (2024) göre Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) Türkiye’inde sol popülist bir dil geliştiren ve sol popülist bir politik tahayyülün Türkiye’deki olanak ve sınırlılıkları üzerine tefekkür etmek açısından TİP önemli bir politik aktör olarak temayüz etmektedir. 2023 genel seçimlerine Kürt siyasal hareketinin o dönemki politik aktörü olan Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (YSP) ile Emek ve Özgürlük İttifakı çatısı altında giren, 2024 yerel seçimlerineyse ittifak yapmaksızın katılan TİP; kadınlar, LGBTİ+, ekolojist ve göçmenler gibi olumsal kamuların istemlerine sınırlı da olsa yer vermesi nedeniyle (Aksoy, 2024a; Aksoy, 2024b) yazında sol popülist olarak tanımlanmaktadır.

Kürt siyasal hareketinin günümüzdeki politik aktörünü DEM Parti oluştursa da bu hareket tarihsel süreçte sıkça parti kapatma davalarına maruz kalmıştır. Halihazırda Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından henüz karara bağlanmayan parti kapatma davasına konu edinilen Halkların Demokratik Partisi (HDP) de yazında sol popülist parti olarak tanımlanmıştır (Tekdemir, 2016; Akkaya, 2020; Ekizceleroğlu, 2023). HDP hakkında devam eden parti kapatma davası nedeniyle Kürt siyasal hareketi 2023 genel seçimlerine YSP adıyla Emek ve Özgürlük İttifakı çatısı altında katılmış ve sol popülist bir stratejiyle Türkiye’de kadınlar, LGBTIQ+, ekolojistler ve göçmenler için agonistik demokrasinin savladığı radikal demokratik yurttaşlık önerisinde bulunmuştur (Aksoy, 2024b). Yazına bakıldığında DEM Parti’nin 2024 yerel seçimleri bağlamında politik kampanya metinlerinde LGBTIQ+ temsilini öncelemesi ve Türkiye’deki kırılğan kamulardan biri olan cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi olan grupların demokratik istemlerine seçim bildirgesinde yer vermesi nedeniyle sol popülist bir strateji izlediğini iddia eden bir adet çalışmaya da rastlanılmıştır (Aksoy, 2024c). Bu çalışmanın örnekleminde bulunan partilerin politik spektrumdaki yerleri yazına yaslanarak belirlendikten sonra 31 Mart 2024 yerel seçimlerinin panoramasını betimlemek gerekmektedir. Gitgide artan iktisadi zorluklar, enflasyon, yoksulların ve emeklilerin kötüleşen hayat standartları, 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş merkezli meydana gelen ve on bir vilayette elli bini aşkın can kaybına ve ciddi kentsel yıkıma sebebiyet veren büyük depremler seçim öncesi ve sırasındaki ana tartışma konularını oluşturmaktadır (Çınar, 2024). Ayrıca 14 Mayıs 2023 genel seçimlerinden yaklaşık on ay sonra düzenlenen 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde, genel seçime nazaran ittifak siyasetinin de zemin kaybettiği söylenilebilir. İktidar bloğunu oluşturan Ak Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), genel seçimlerde olduğu gibi Cumhur İttifakı olarak yerel seçimlere katılmıştır.

Muhalefetse mahalli idare seçimlerinde seçim ittifakı oluşturmamış, dolayısıyla genel seçimlerde Cumhur İttifakı’nın karşısında konumlanan Millet İttifakı ve Emek ve Özgürlük İttifakı 31 Mart seçimlerinde ittifak siyaseti inşa etmemiştir. Bu bağlamda Emek ve Özgürlük İttifakı’nı oluşturan TİP ve DEM Parti’nin

31 Mart seçimlerine kendi ad ve logolarıyla katıldığı gözlenmiştir. 2002'de ilk kez iktidara geldiğinden beri Türkiye'yi yöneten, bu uzun süreç boyunca ülke çapında çoğu yerel yönetimi kontrol eden ve girdiği her mahalli idare seçiminde seçmenin oyunun çoğunluğunu kazanmayı başaran Ak Parti, 2024 yerel seçimlerinde ağır bir seçim yenilgisi almıştır (Abrami vd., 2025). İktidar bloğunun seçim mağlubiyeti yaşadığı 31 Mart'ta Türkiye'nin birinci partisi ana muhalefet partisi konumunda olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) olmuştur. İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere Türkiye'nin metropollerinde yerel yönetimleri kazanan muhalefetin başarılı bir seçim kampanyası yürüttüğü söylenilebilir. Diğer bir ifadeyle muhalefet bloğu 2019 ve 2024 yerel seçimlerinde ciddi kısıtlamalara rağmen büyükşehir belediyelerinin kontrolünü ele geçirmeyi başarmıştır (Esen ve Gümüşçü, 2025). Muhalefetin diğer öznelerine bakıldığında Kürt siyasal hareketinin temsilcisi olan DEM Parti, doğu ve güneydoğu vilayetlerinde toplam on bir kentin belediye başkanlığını kazanırken TİP, Türkiye genelinde vilayet düzeyinde belediye başkanlığı kazanamamıştır. TİP ve DEM Parti, yerel seçimlerde kendi adaylarını göstermiştir; ancak DEM Parti'nin büyükşehirlerde CHP ile gayri resmi seçim ittifakı yaptığı da gözlenmiştir. DEM Parti, Erdoğan yönetimine karşı resmi olmayan seçim ittifakı oluşturarak CHP'ye daha yakın durmuş, Ekrem İmamoğlu bu seçim ittifakının merkezinde yer almış ve onun seçimi kazanmasında bu gayri resmi ittifak rol oynamıştır (Esen ve Gümüşçü, 2025). 31 Mart seçimlerinin genel atmosferini tanımladıktan sonra bahsi geçen partilerin 2024 yerel seçimlerinde seçmene takdim ettiği seçim bildirgelerini anlamlandırmak gerekmektedir. TİP, *Ranta, Yalana ve Yoksulluğa Karşı Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik* (2024) adlı seçim bildirgesini yayımlarken DEM Parti ise *Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere* (2024) başlığını taşıyan bildirgesini seçmene takdim etmiştir.

Bu iki partinin 2024 seçimleri bağlamında yayımladıkları bu siyasal kampanya metnindeki ekoloji söylemini politik ekoloji ve sol popülist eklemlenme stratejisinin kesişim kümesinde incelemek çalışmanın kapsam ve sınırlılıklarını teşkil etmektedir. Çalışmanın teorik çerçevesini politik

ekoloji ve sol popülizm oluşturduğu için Türkiye siyasal hayatında Ortodoks sol olarak tanımlanan ve 2024 yerel seçimlerine katılan Türkiye Komünist Partisi (TKP), Türkiye Komünist Hareketi (TKH), Halkın Kurtuluş Partisi (HKP), SOL Parti ve Emek Partisi (EMEP) bu çalışmada kapsam dışı bırakılmıştır. Ekoloji hareketlerinin genişlemesi ve mücadele konularının artması ortak bir zeminde buluşma gereksinimini ortaya çıkarmakta (Üstün, 2021) ve yerel ekoloji savaşımalarında ekoloji başlıklarının politik olduğu gerçeğinin kabul edilmesi, kadınlar, Kürtler, LGBTİ+ bireyler ve sendikal hareketlerin kendilerini siyaset üstü ilan etmek yerine ekoloji hareketleriyle ittifak kurmaları gerekliliği (Çoban, 2021a) dikkate alındığında çalışmanın örnekleminde yer alan iki partinin ekoloji söylemindeki siyasallaşma unsurlarına ve bu unsurların sol popülist stratejinin önelediği gibi eklemlenme potansiyeli sunma gizilgücüne odaklanılmıştır. Çalışma evreni olarak 2024 yerel seçimlerinin tercih edilmesindeki temel saik hem Türkiye'de gerçekleşen son seçim olması hem mahalli idare seçimlerinin yerel düzlemde çevre, doğa ve ekoloji söylemlerine daha fazla ağırlık vermesinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar genel seçimlerde de partiler ve seçim ittifakları ekoloji söylemlerine yer verse de aktüel politik tartışmalar, ekonomik ve toplumsal meseleler genel seçimlerdeki gündem başlıklarını daha fazla işgal etmektedir. 31 Mart 2024 yerel seçimleri özelinde belediye başkanlarının iklim değişikliğine bakışını X platformu üzerinden içerik analizi yöntemiyle inceleyen ve iklim değişikliğinin Türkiye'deki yerel yönetimler düzeyinde öncelikli bir sorun olmadığını ortaya koyan (Demirci ve Cengiz, 2025) bir çalışmaya rastlanılmıştır. Türkçe yazın açısından 31 Mart seçimleri bağlamında politik ekolojiyle sol popülist momentleri eklemlenerek Türkiye'deki sol popülist siyasal partilerin ekoloji söylemlerini siyasal kampanya metinleri üzerinden keşfetmek bu çalışmanın literatüre katkısını imlemektedir.

3. YÖNTEM

TİP ve DEM Parti'nin 2024 yerel seçim bildirgelerindeki ekoloji söylemi nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimleyici analizle çözümlenmiştir. İlk söz konusu partilerin seçim bildirgelerine birer dijital doküman olarak partilerin resmî web siteleri aracılığıyla erişim

sağlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada incelenen seçim bildirgelerine asıl kaynaklarından ulaşılmıştır ve bildirgeler özgünlük içermektedir. Bu partilerin seçim bildirgelerindeki ekoloji söylemlerinin politik ekoloji yaklaşımı bağlamında siyasallaşma unsurları içerme potansiyelini sorgulamak çalışmanın ilk araştırma sorusunu oluşturmaktadır. Söz konusu iki partinin ekoloji söyleminde sol popülist eklemlenme stratejisinin bir tezahürü olan olumsal kamuların taleplerinin siyasal kampanya metnindeki varlığını irdelemekse çalışmanın ikinci araştırma sorusunu meydana getirmektedir. Betimleyici analiz tekniği, araştırma soruları ve kavramsal çerçeveden yola çıkarak belirli temalar çerçevesinde verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarını içermektedir (Karataş, 2015). Betimleyici analizde maksat, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde takdim etmektir, bu maksatla veriler, bilinçli ve sarıh bir şekilde betimlenir daha sonra bu betimlemeler anlamlandırılır, neden-sonuç ilişkileri sorgulanır ve belirli çıkarsamalara erişilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ekoloji söyleminin siyasallaşması ve sol popülist eklemlenme pratiği bu çalışmanın iki temel temasını teşkil etmektedir. Bu temaların seçilmesindeki temel gerekçeyi çalışmanın teorik çerçevesi oluşturmaktadır. Politik ekolojinin çevre meselelerini siyasallaşma ekseninde incelemesiyle sol popülizmin ekolojik tahribatlar başta olmak üzere çoklu krizlere karşı olumsal kamuları eklemlenmeye teşvik etmesi bu tematik tercihin gerekçesini imlemektedir. Ayrıca örnekleme dahil edilen partilerin politik spektrumda sol popülist bir konumlanışı haiz olması da bu çalışmanın temalarının inşa edilmesinde belirleyici olmuştur.

Yani temaların oluşturulmasında tündengelim yöntemi tercih edilmiştir. Bu çalışmadaki verilerin toplanma aşamasına bakıldığında siyasallaşma temasında ekoloji meselesinin teknik değil, politik olarak değerlendirilmesi ve ekolojik tahribatların politik sorumlularının çerçevelenmesi ilk temanın analiz birimlerini teşkil etmektedir. Eklemlenme temasındaysa ekoloji bağlamında olumsal kamuların talepleri, biz/onlar karşıtlığı çerçevesinde ekolojik yıkıma yol açan muarızların belirlenmesi ve kadınlar, ekolojistler, LGBTİ+, göçmenler vb. olumsal kamular nezdinde eşdeğerlik zincirinin varlığı ikinci temanın analiz birimlerini oluşturmaktadır. Bu kapsamda partilerin seçim bildirgelerinde yalnızca ekoloji

söylemine odaklanılmıştır. Böylelikle analiz birimi her iki partinin seçim bildirgesinde ekoloji başlığında yer alan cümlelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu partilerin ekoloji bağlamındaki siyasa üretimlerine, toplumsal pratiklerine, kamusal alan ve sosyal ağlarda geliştirdikleri içeriklere çalışmanın sınırlılığı gereği yer verilmemiştir. Bu çalışmanın kavramsal çerçevesini politik ekoloji, eklemlenme, demokratik eşdeğerlik zinciri² ve olumsal kamular teşkil etmektedir. Sol popülist stratejinin ortak bir muarızın karşısına dikilecek *bizi* üretmesi için demokratik istemleri kolektif istenç altında birleştirmeyi amaç edinmesi gerektiği, bu kapsamda güvencesiz/ yarınasız orta sınıfın, göçmenlerin, emekçilerin ve LGBTİ+ taleplerinin eklemlenerek bir eşdeğerlik zinciri üretmesi zorunluluğu (Mouffe, 2019) dikkate alındığında bu çalışmada partilerin ekoloji söylemi siyasallaşma ve eklemlenme temaları üzerinden analiz edilmiştir. Aynı zamanda sol popülist stratejide önemli bir yer oluşturan antagonizma, agonizma, agonistik plüralizm ve radikal demokratik yurttaşlık gibi kavramlar çalışmanın sınırlılığı gereği analize eklenmemiştir. Bu çalışmada analiz üç temel patikada yürütülmüştür. İlk partilerin bildirgelerinin biçimsel dizilimine ve ekoloji başlığına bakılmış, ikinci aşamada yukarıda belirtilen temalar çerçevesinde partilerin bildirgelerindeki ekoloji söylemi analiz birimlerine göre sınıflandırılmış ve son aşamada her iki partinin ekoloji söylemindeki benzerlik ve farklılıklara dair karşılaştırmalı bir çözümleme ortaya konulmuştur. Ayrıca partilerin ekoloji söylemi, teorik çerçeveyi imleyen politik ekoloji ve sol popülizmle ilişkilendirilerek çözümlenmiştir. Metodolojik düzlemde nitel araştırma metodunun kullanılması nedeniyle ortaya konulan bulgular genelleme yapmaya olanak tanımamaktadır. Çalışmanın epistemolojik konumlanışını yorumlayıcı bilgi kuramı oluşturmaktadır. Yorumlayıcı bilgi kuramının bağlam ve tarihselliğe önem atfettiği, incelediği olgulara dair nihai yasalara ulaşma hedefi olmadığı

² Demokratik eşdeğerlik zinciri; ırkçılık karşıtı, cinsiyetçilik karşıtı ve kapitalizm karşıtlığı çerçevesinde olumsal kamuların eklemlendiği ve söz konusu olumsal kamuların zorunlu olarak bir diğerine bağımlı olmaksızın tek ve bölünmez bir mücadelenin eşdeğer simgelerine dönüşmesine tekabül etmektedir (Laclau ve Mouffe, 2017). Mouffe (2019) da *Sol Popülizm* eserinde neoliberalizmin inşa ettiği yeni tabiiyet formları karşısında çevrenin korunması, cinsiyetçiliğe, ırkçılığa ve sair tahakküm biçimlerine yönelik mücadelede olumsal kamuların eklemlenerek demokratik eşdeğerlik zinciri kurması ve bu çerçevede popülizmin yeni bir sol yorumuna ihtiyaç olduğunu belirtmektedir.

dikkate alındığında bu çalışmanın epistemolojik ve metodolojik bir bütünlük sunduğu söylenilebilir.

4. BULGULAR

2024 yerel seçimleri bağlamında TİP ve DEM Parti'nin kampanya metinlerinde üretilen ekoloji söylemlerinin, politik ekoloji yaklaşımı ve sol popülist eklemlenme stratejileri çerçevesinde nasıl politikleştirildiği ve bu söylemlerin olumsal kamular açısından hangi eklemlenme pratikleri aracılığıyla tedavüle girdiği ortaya konulmuştur. TİP ve DEM Parti'nin seçim bildirgelerindeki ekoloji söylemi mevcut siyasal iktidarın inşa ettiği ekolojik tahribatlar karşısında siyasal bir antagonizma alanı da inşa etmiştir. Ayrıca bu partilerin ekoloji kavrayışı, sol popülist bir mantıkla değerlendirildiğinde var olan doğayı metalaştıran ve piyasalaştıran neoliberal otoriter hegemonyaya karşı olumsal kamuları eklemleneyen karşı hegemonik stratejilerden izlekler sunmaktadır. Bu kapsamda ekoloji söyleminin siyasallaşması ve olumsal kamular nezdinde ekoloji söyleminin eklemlenmesi bağlamında bu çalışmanın bulguları sınıflandırılmıştır.

4.1. Ekoloji Söyleminin Siyasallaşması: Politik Ekoloji ve Sol Popülist Çerçeveleme

TİP tarafından yayımlanan *Ranta, Yalan ve Yoksulluğa Karşı Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik* (2024) başlıklı seçim bildirgesi *Değişmek Şart* sloganını taşımaktadır. Bu bildirgenin içindekiler kısmına bakıldığında “TİP’in Temel Sorunlara Yaklaşımı ve İlkeleri”, “Öncelikli Plan ve Politikalarımız” ve “Temel Politika Başlıklarımız ve Planlarımız” üzerinden üç ana başlık altında sınıflandırıldığı saptanmıştır. TİP’in ekoloji politikaları “TİP’in Temel Sorunlara Yaklaşımı ve İlkeleri” adlı ana başlık içinde “Ekolojik Boyut Her Politikamızda Temel Bir Unsur Olacaktır” adlı alt başlıkta konumlanmaktadır. Kelime düzeyinde siyaset üstü bir sözcük olarak tanımlanan çevre yerine siyasallaşan bir anlamı ihtiva eden ekoloji kelimesinin tercih edildiği gözlenmiştir. Toplamda iki sayfa ayrılan ekoloji politikalarında on beş farklı seçim vaadi bulunmaktadır. Bu on beş seçim vaadinden yalnızca biri politik ekoloji bağlamında siyasallaşma unsuru içermekte ve verili üretim ilişkilerinin tenkitini sunmaktadır. “Yalnızca insan odaklı yaklaşımların ötesinde, tüm canlıların

bir arada yaşayabileceği, kent-doğa ilişkisini doğru yöneten kent planlama yaklaşımını benimseyecek ve gezegenimizin güzelliğini yalnızca parası olan ayrıcalıklı kesimlere değil, tüm emekçilere hissettirecek kentsel mekanlar tasarlayacağız” (Ranta, Yalana ve Yoksulluğa Karşı Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik, 2024, s. 19) alıntılanan bu pasaja bakıldığında anti-türcü bir yönelimle farklı canlıların yaşam alanları savunulmuş ve kapitalist üretim ilişkilerine eleştiri getirilerek emekçilerin haklarının gözetileceği belirtilmiştir. Bildirgedeki diğer seçim vaatleri sanayi tesisleri, ulaşım olanakları, evsel ve tıbbi atıklar, kentteki hava kirliliği, karbon salınımı, yeşil alanların korunması, imar barışı, tarımsal faaliyetler, sulak alanların muhafazası, sel, heyelan vb. doğal afetlerin önlenmesi ve küresel ölçekte deneyimlenen iklim değişikliği üzerine temellendirilmektedir. Bu vaatlere bakıldığında TİP nezdinde ekoloji söyleminin siyasallaşma unsurlarından ziyade teknik bir mesele olarak değerlendirildiği ortaya çıkmaktadır.

Çevrecilikle ekoloji arasında gerek anlamsal gerekse etimolojik farklılıklar olduğu ve çevreciliğin bir ideoloji olmadığı (Savaş, 2018) referans alındığında TİP’in yukarıda sıralanan seçim vaatlerinin neredeyse tümü siyaset üstü bir yönelimi içermekte ve politik ekoloji yaklaşımından izler sunmamaktadır. Günümüzde küresel ölçekte popülerlik elde eden politik hatlardan biri olan ekolojist hareketler, parlamenter demokrasinin yaşamsal ekoloji sorunlarındaki kuşkulu ve ağır işleyen mekanizmalarını sorgulamakta, liberal demokrasinin insan-merkezci önyargılarını tenkit ederek farklı türlerin haklarını savunmakta, temsili demokrasiye karşı *küçük olan güzeldir* mottosuyla müşahhas hale gelen doğayla bağları yeniden üretecek küçük ölçekli ve doğrudan demokratik topluluklar önermekte ve gitgide yeşil partilerle hayvan haklarını savunan partiler politik yaşamda öne çıkmaktadır (Taşkın, 2023). Bu çerçevede sol popülist stratejinin görevinin muhtelif demokratik istemlerin özgüllüğünü dikkate alarak farklı sömürü, tahakküm ve ayrımcılık konularına veyahut tabiiyet ilişkilerine yönelik *bir halk* inşası olduğu ve gündeminin merkezine *ekolojik sorunu* almayan bir politik yaklaşımın demokrasiyi radikalleştiremeyeceği belirtilmektedir (Mouffe, 2019). Bu argümanlar üzerinden değerlendirildiğinde

TİP, ekoloji meselesine politik bir lensle bakmamış, ekoloji ile demokrasi arasındaki ortak-yaşar bağı ihmal etmiş ve olumsal kamuların istemleriyle ekoloji meselelerini ortaklaştırma çabası göstermemiştir. TİP, ekolojik tahribatların politik müsebbibini kampanya diline yansıtmasa da ekoloji vaatlerinde yerel halkın yürüttüğü politik ve toplumsal mücadeleye bütünüyle kayıtsız kalmamıştır. Bu bağlamda “Doğal yaşam alanlarına ve tarımsal faaliyetlere tehdit oluşturan ya da oluşturma potansiyeli taşıyan enerji, altyapı, madencilik ve turizm proje ve faaliyetlerinin belediyelerce verilen ruhsatlarını iptal edecek, faaliyetlerini durduracağız. Yerel halkın bu faaliyetlere karşı mücadelesinin en öndeki destekçisi olacağız” (Ranta, Yalana ve Yoksulluğa Karşı Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik, 2024, s. 22) vurgusu önem teşkil etmektedir. Bu nüansa rağmen TİP, 2024 yerel seçim bildirgesinde, politik ekolojiden oldukça uzak bir ekoloji söylemi geliştirmiştir. DEM Parti’nin *Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere* (2024) adlı seçim bildirgesinde TİP’in aksine biçimsel düzlemde bir içindekiler kısmı bulunmamaktadır. Bildirgenin giriş kısmında, dünyanın ve Türkiye’nin de yer aldığı coğrafi bölgenin savaş, şiddet, açlık ve muhtelif siyasi ve ekolojik krizler yaşadığı, bu krizlerin doğayı, toplumu ve kentleri etkilediği belirtilmektedir. DEM Parti, TİP’ten farklı olarak ekolojik meseleleri siyasal bir perspektifle değerlendirmiştir. “Yerel Demokrasi ile Özgür, Eşit, Ekolojik Kentlere” başlığı altında insanın, doğaya ve kendi emeğine yabancılaşmasına engel olmak adına yerel demokrasinin inşasının ehemmiyet içerdiğine gönderme yapılması (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s. 46) DEM Parti’nin ekoloji bağlamında verili üretim ilişkilerini ekoloji politik yaklaşımla tenkit ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda ekoloji kelimesi bildirgenin genelinde kadınlar, yerel yönetim ve demokrasi kavramlarıyla sıkça bir arada kullanılmıştır. Bu kapsamda “yerel demokrasi anlayışımız, katılımcı, ekolojik ve kadın özgürlükçüdür” (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s. 22) ifadesi ile Mouffe’un (2019), sol popülist strateji, farklı savaşım – ekolojist, anti-cinsiyetçi, anti-ırkçı vb.- arasında demokrasi çerçevesinde bir eşdeğerlik zinciri üretmeli savı anlamsal bir bütünlük içermektedir. Neoliberal muhafazakâr otoriter oluşum olarak da addedilen Ak Parti iktidarında demokrasinin gerilediği, otoriter

siyasa üretimleri ve popülist dilin yaygınlaştığı ve bu gerileme neticesinde kadınlar, LGBTİ+, ekolojistler, göçmenler gibi olumsal kamulara yönelik dışlayıcı ve ayrımcı bir yurttaşlık anlayışının üretildiği (Aksoy, 2024b) dikkate alındığında DEM Parti’nin ekolojik meselelere siyaset üstü değil, ekoloji politik bir perspektifle yaklaştığı gözlenmiştir.

DEM Parti’nin “... Toplumcu, demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü yerel yönetim anlayışından taviz vermedik...Çok dilli belediyeciliği, eş başkanlık sistemini, ekolojik yerel yönetim modellerini, emekçilerin yetki ve karar sahibi olduğu emek ve istihdam rejimini, gençlerin, kadınların ve kent yurttaşlarının doğrudan karar süreçlerine dahil olduğu yerel demokrasi deneyimlerini tarihimize yazdık” (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s. 8-9) göndermesi önem oluşturmaktadır. DEM Parti, Türkiye’de yaşanan ekolojik tahribatlara ve bunun politik sorumlularına da bildirmede yer vermiştir. Bu bağlamda “İktidar bloku genel siyasette olduğu gibi yerel yönetimlerde de ısrarla sürdürdüğü yandaştan ve sermayeden yana, ayrımcı, ötekileştirici ve eril politikalarla ülkede büyük bir yıkım yarattı. Toplumsal barış başta olmak üzere ekonomi, ekoloji, kent yönetimi ve özellikle yerel yönetimlerde sürdürdüğü politikalarla telafisi mümkün olmayan büyük tahribata neden oldu” (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s. 20) denilmektedir. DEM Parti’nin bildirgesine bakıldığında yalnızca var olan ekolojik ve kentsel tahribatların deşifre edilmediği, ayrıca yurttaşların maruz kaldığı bu çoklu krizleri aşmak adına plüralist bir söylemin de inşa edildiği ortaya çıkmaktadır. Nitekim “DEM Parti için yerel yönetimler; doğa, toplum, birey ilişkisini temel alarak farklı anadillere, inançlara, kültürlere ve kimliklere sahip olan her kesimden yurttaşın eşit ve özgür yaşayabileceği, tüm canlıların haklarını gözetecek ve yeni yaşam için imkân yaratacak zeminlerdir” ifadesi dikkat çekmektedir. Bu söylemle DEM Parti hem doğayı önceleyen çoğul bir dilsel pratik geliştirmiş hem anti-türcü bir yönelimle insan dışındaki canlıların da ontolojik varlıklarını gözetmiştir. Özetle DEM Parti’nin siyasallaşan bu ekoloji söylemi hem ekoloji ve demokrasi arasındaki ilişkiye dair alternatif siyasa üretimlerini sunmakta hem emeği önceleyerek ekososyalist bir yaklaşım içermekte hem de kadınlar başta olmak üzere olumsal kamuları kent yaşamına

dahil ederek katılımcı, demokratik ve kapsayıcı bir ekolojik kavrayışı sunmaktadır.

4.2. Olumsal Kamular Nezdinde Ekoloji Söyleminin Eklemlenme Pratikleri

Çalışmanın bu kısmında partilerin ekoloji söylemi, sabit, durağan ve özcü bir kamusal varsayımından öte olumsal kamuların farklı talepleri ve çeşitli mücadele deneyimleri üzerinden eklemlenme pratiğiyle anlamlandırılmıştır.

Politik ekolojiyle eklemlenmenin bir arada ele alınması gerektiği dikkate alındığında ekolojik meseleler, olumsal kamular ve onların yerel düzeyde örgütlenme, eklemlenme, eşdeğerlik zinciri üretme ve direniş pratikleri üzerinden analiz edilmiştir. Dolayısıyla doğa ve ekoloji basitçe coğrafi anlamda teknik bir çevre meselesi olarak görülemez; bilakis ekoloji, bu çalışmada politik bir antagonizma olarak konumlandırılmıştır. Böylelikle söz konusu partilerin ekoloji söylemi, sol popülist strateji bağlamında olumsal kamuların farklı taleplerini eklemlen ve eşdeğerlik zinciri üretmeyi hedefleyen karşı hegemonik bir söylemsel stratejiden izler sunmaktadır. TİP, ekolojik meselelere sınıfsal bir düzlemde yaklaşmıştır. Özellikle "... Gezegeneğimizin güzelliğini yalnızca parası olan ayrıcalıklı kesimlere değil, tüm emekçilere hissettirecek kentsel mekânlar..." (Ranta, Yalana ve Yoksulluğa Karşı Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik, 2024, s. 21) göndermesi partinin ekoloji söylemindeki sınıfsal eşitsizlikleri ve emekçilerin haklarının gözetilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. TİP'in bildirgesindeki ekoloji söyleminde kamusal denetim, planlama, altyapı ve hukuki yaptırımlara yönelik vurgular ekolojiye teknik bir mesele olarak yaklaşıldığını ve olumsal kamuların sol popülist bir mantık içinde yeni özne pozisyonu olarak kavranmadığını göstermektedir. Buna rağmen TİP, ekolojiye anti türcü bir yönelimle yaklaşmış ve insan-merkezci yaklaşımlara tenkit getirmiştir. Nitekim insan türüne ait olmayan canlıları daha az değerli gören türcü yaklaşım ile bazı hayvan türlerini yemenin, makro düzlemde onları tahakküm altına almanın doğru, adil, doğal ve lüzumlu olduğunu savunan ideolojiye karnizm denilmektedir (Giroux ve Larue, 2021). Bu bağlamda, TİP'in "insan odaklı yaklaşımların ötesinde, tüm canlıların bir arada yaşayabileceği" (Ranta, Yalana ve Yoksulluğa

Karşı Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik, 2024, s. 21) kent-doğa tahayyülü politik ekolojiyle vega-nizm arasındaki eklemlenme pratiğini imlemektedir. Ezcümle TİP, olumsal kamular nezdinde güçlü, kurucu ve süreklilik içeren bir eklemlenme pratiği geliştirememiştir. Diğer bir ifadeyle sınıfsal eşitsizliklere dikkat çeken ve kamu otoritesi bağlamında hukuki müeyyidelere ağırlık veren seçim vaatleri nedeniyle TİP, üretim ilişkilerine ve ekonomist doktrine yaslanan özcü bir ekoloji söylemi geliştirmiştir.

Toplumsal cinsiyet, ırk, etniste, ekoloji ve benzeri alanlarda gelişen yeni toplumsal hareketler, solun eklemlenmesi gereken istemlerini kapsamaktadır (Ateş, 2023). Nitekim sol popülizmin, her daim demokrasinin demokratikleşmesi üzerine inşa edilen tartışmacı ve mücadeleci bir ortamdan türediği (Damar, 2023) dikkate alındığında "Bizler tüm yurttaşların kent hakkını ve demokratik, katılımcı, ekolojik ve kadın özgürlükçü kent planlamasını savunuyoruz" (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s. 46) ifadesi sol popülizmin eklemlenme ve eşdeğerlik zinciri nosyonlarıyla semantik açıdan bir koşutluk teşkil etmektedir. 1960'larda ortaya çıkan ve günümüzde de varlığını sürdüren kentsel, ekolojik, anti-otoriter, kurum karşıtı, feminist, ırkçılık karşıtı, etnik ve cinsel ekalliyetlerin dile getirdiği demokratik istemler ve eşitlik talepleri (Mouffe, 2019) göz önüne alındığında DEM Parti'nin ekoloji söyleminde sol popülist eklemlenme stratejisinin kadınlar üzerinden var olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda "... Ekolojik yerel yönetim modellerini, emekçilerin yetki ve karar sahibi olduğu emek ve istihdam rejimini; gençlerin, kadınların ve kent yurttaşlarının doğrudan karar süreçlerine dahil olduğu yerel demokrasi deneyimlerini tarihimize yazdık" (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s.9) vurgusu önemlidir. Bildirgedeki bu gönderme üzerinden DEM Parti'nin ekoloji meselesini işçi sınıfından, olumsal kamulardan, yerel demokrasi anlayışından ve politik karar alma süreçlerinden soyutlayarak analiz etmediği söylenilebilir. Özellikle bildirgede belirtildiği üzere köy, mahalle ve kent meclisleri, kent forumları, kadınlar ve gençlik meclislerinin desteklenip yaygınlaştırılmasına ilişkin vurgu, partinin ekoloji söyleminde kadınları, gençleri ve yerel halkı yeni bir özne pozisyonu olarak tanımladığını da göstermektedir. Bildirgede geçen

“... Meclis toplantılarını halka açık yapacağız ve demokratik kitle örgütlerinin toplantılara katılımını sağlayacağız” (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s. 16-17) vaadine bakıldığında sol popülist bir çerçevede halkın pasif bir özne olarak görülmediği, ekoloji meselesi söz konusu olduğunda doğrudan katılımın ve kolektif karar alma süreçlerinin ön plana çıkarıldığı söylenilebilir. Dolayısıyla DEM Parti’nin ekoloji kavrayışında olumsal kamuların eklemleme pratiğinin TİP ile kıyaslandığında daha kurucu, güçlü, katılımcı, siyasallaşan ve süreklilik içeren bir söylem ürettiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca DEM Parti bildirgede, biz/onlar karşıtlığı çerçevesinde kadınları tahakküm altına alan, kentleri ve doğayı ranta açan ve Kürt kimliğini baskılayan politik atmosferi eleştirerek kampanya metninde olumsal kamuların ortak muarızını da deşifre etmiştir. “Kadınların kazanımlarına yönelik kırım politikası, ekolojik toplum anlayışına dayalı politikalarımıza karşı rant yaklaşımı, Kürt kimliğine ve kültürüne karşı sosyal politika adı altında girilen asimilasyon uygulamaları kayyım rejiminin öncelikli hedefleri olurken...” (Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere, 2024, s. 25-26) söylemi dikkat çekmektedir. Böylelikle DEM Parti, ekolojik meseleleri politik bir yönelimle kampanya metnine taşıması, politik-ekolojik tahribattan mağdur olan olumsal kamulara yönelik söylem geliştirmesi nedeniyle politik ekolojiyle sol popülizmin eklemlemesine imkân tanıyan bir politik kampanya dili geliştirmiştir. Sonuç olarak DEM Parti’nin 2024 seçim bildirgesi gerek ekolojik meseleleri demokrasi, katılımcılık, kapsayıcılık, eşitlik, özgürlük ve yerel yönetimler üzerinden siyasallaşan bir yönelimle değerlendirmesi gerekse kadınlar başta olmak üzere diğer olumsal kamularla ekoloji meseleleri arasındaki eklemleme pratiğine gönderme yapmasıyla politik ekolojiyle sol popülizmin kesişimselliğini ortaya çıkaran bir ekoloji söylemini yeniden inşa etmiştir.

SONUÇ

Kıta Avrupası’nda gitgide güçlenen aşırı sağ siyasal partilerin mevcudiyeti ve 5 Kasım 2024 seçimlerinde Donald Trump’ın 47. ABD Başkanı olarak bir kez daha seçilmesiyle küresel ölçekte otoriter siyasa üretimlerinin ve sağ popülizmin yükselişe geçtiği söylenebilir. Sağ popülizm; otoriter, ırkçı, kadın, LGBTİ+, göçmen ve mülteci düşmanı politikalara ilaveten günümüzde ekolojik yıkımların

artmasına da yol açmaktadır. Türkiye açısından bu duruma bakıldığında iktisadi açıdan neoliberal ve patrimonial kapitalist pratikleri aynı anda hayata geçiren, politik düzlemde otoriter siyasa üretimleri ve popülist retorikle demokrasiyi erozyona uğratan Ak Parti iktidarı hem ekolojik tahribatları artırmış hem de ekolojistler dahil olacak biçimde olumsal kamuların demokratik talep ve istemlerini göz ardı etmiştir (Aksoy, 2024b). Batı’da ve Türkiye’de ekolojik yıkımların temel müsebbibi olan otoriter-sağ popülist partilere ve onların politikalarına karşı demokratik, özgürleştirici ve ekolojik meseleleri siyasetten izole etmeden ele alan politik ekoloji yaklaşımının TİP’in politik kampanya metninde yankı bulmadığı gözlenmiştir. Diğer bir ifadeyle TİP, üretim ilişkilerine ve sınıfa yaslanan yönetsel ve teknik bir ekoloji söylemi üretmiştir.

Her ne kadar ekoloji meselesindeki sınıfsal eşitsizlikleri deşifre etmesi ve buna bağlı sınıfsal bir adaleti önceleme önemli olsa da partinin ekoloji söyleminde, planlama ve denetim başat temayı oluşturmaktadır. Aynı zamanda TİP, olumsal kamuların farklı alanlardaki ekolojik beklentilerine ve onların yerel düzlemdeki eklemleme ve direniş pratiklerine dair ciddi bir kavrayış yoksunluğu yaşamıştır. Dolayısıyla TİP, örtük ve oldukça sınırlı bir sol popülist ekoloji söylemi geliştirmiştir. DEM Parti, kadınlardan bağımsız bir ekolojik çözümün mümkün olmayacağını seçim bildirgesinin diline yansıtmıştır. Bu bağlamda, DEM Parti’nin 2024 yerel seçim bildirgesi gerek doğayı gerek ekolojik süreçleri gerekse kent yaşamını siyasallaşan bir perspektifle incelemesi, politik-ekolojik yıkım ve tahribatlara karşı kadınlarla ekoloji meselelerini eklemlemesi bakımından politik ekolojiyle sol popülist stratejinin birlikte düşünülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. DEM Parti’nin ekoloji kavrayışının demokratik, katılımcı ve toplumsal bir yerel yönetim anlayışından izler sunduğu da gözlenmiştir. Bilhassa köy, mahalle ve kent meclisleri ve kadın meclisleri aracılığıyla ekoloji söylemi olumsal kamularla doğrudan ve sürekli bir eklemleme pratiği sergilemektedir. Bu açıdan bakıldığında DEM Parti’nin ekolojiyi, politikadan bağımsız bir şekilde analiz etmediği siyasal kampanya metni aracılığıyla ortaya konulmuştur.

Doğanın insan tarafından tahakküm altına alınması,

sömürülmesiyle sosyal olaylar arasında rabita kurulması gerektiği ve Türkiye’de bunun doğal karşılığının Kürtler, Aleviler ve dezavantajlı toplumsal gruplar olduğu öne sürülmektedir (Duru, 22.09.2017). Bu iddiaya sol popülist bir çerçevede yaklaşıldığında çoklu ekolojik yıkımlardan süregelen doğa tahribatlarına, köylerin boşaltılmasından kentlerin dokusunun değiştirilmesine değin oldukça geniş bir spektrumda sermaye ve kurumsallaşmış siyasal iktidarın aldığı ekoloji kararlarının olumsuz kamular açısından olumsuz sonuçlar ürettiği, dolayısıyla ekolojik-iktisadi yıkımı önlemek adına politik ekolojiyle sol popülist momentin eklemlenmesi gerekliliği bu çalışmada TİP ve DEM Parti’nin bildirgeleri üzerinden somutlaştırılmıştır. Bu çalışma, Türkiye siyasal hayatında görece daha az gündeme gelen ekoloji meselesinin salt teknik bir konu olmadığını, ekolojiyle demokrasi arasında doğrudan bir rabita olduğunu ve bu rabitanın partilerin kampanya metinleri aracılığıyla incelenebileceğini göstermesi bakımından yazına katkı sunmaktadır. Ancak çalışma evreninin sol popülizmle sınırlandırılması, salt iki siyasal partinin örnekleme dahil edilmesi ve bu partilerin sadece 2024 yerel seçim bildirgesinin incelenmesi çalışmanın kısıtlılıklar içerdiğini de ortaya koymaktadır. Özetle bu çalışmada her ne kadar Türkiye’deki sol popülist siyasal partilerin ekoloji söylemine politik kampanya metinleri aracılığıyla bakılsa da siyaset kurumunun diğer özneleri olan liderlerin ve seçim ittifaklarının sivil toplumda varlığını sürdüren ekolojist hareketlerle olan diyalogu, müzakere usulleri, uyuşmazlıkları, tartışmaları, çatışma pratikleri ve agonistik karşı karşıya geliş anlarının incelenmesi demokrasi, politik ekoloji ve sol popülist moment arasındaki ortak-yaşar bağların daha belirgin bir şekilde ortaya konulmasına önemli bir katkı sunabilir.

KAYNAKÇA

- Abrami, S. C. A., Gasco, R. ve Esen, B. (2025). Turkey’s 2024 municipal elections. A turning point for democratic resilience?. *Mediterranean Politics*, 31(1), 1–13.
- Akkaya, A. (2020). Türkiye’de sol popülizm örneği olarak Halkların Demokratik Partisi. *Ulusalda Küresele: Popülizm, Demokrasi, Güvenlik Konferansı*, ss. 7–14. Işık Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, İ. U. (2024a). Siyasal kampanya metinlerinde sol popülizmin dışavurumu: Türkiye İşçi Partisi’nin 2024 yerel seçim bildirgesinde kamulara yönelik olumsuzluk içeren söylemlerinin analizi. *Yeni Yüzyıl’da İletişim Çalışmaları*, 2(10), 38-50.
- Aksoy, İ. U. (2024b). Alternatif bir siyasa projesi olarak radikal demokratik yurttaşlık: 2023 seçimlerindeki siyasal kampanya metinlerinin agonistik demokrasi bağlamında çözümlemesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Anabilim Dalı.
- Aksoy, İ. U. (2024c). Sol popülist strateji bağlamında Kürt siyasal hareketinin kampanya metinlerinde LGBTIQ+ temsili: DEM Parti’nin 2024 yerel seçim bildirgesinin betimsel analizi. *10. International Aegean Congress on Social Sciences & Humanities*, ss. 375–377. Ege Üniversitesi.
- Aksoy, İ. U. (2025). Siyasal kampanya metinlerinde radikal demokratik yurttaşlık: Seçim ittifaklarında LGBTIQ+ söylemlerinin agonistik demokrasi bağlamındaki analizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 149-176.
- Aküllü, H. (2024). Kesişimsellik paradigması çerçevesinde feminist yaklaşımların farklılıklarının değerlendirilmesi. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 11(26), 662-689.
- Alpar, A. (2022). Yetmiyor, kesişimsellik yetmiyor: Bütünleşik özgürlük mücadelesine dair. *KAOS GL Dergisi*, (182), 47-48.

- Altıparmak, Ö. (2022). İklim değişikliği bir insan hakları meselesidir. *KAOS GL Dergisi*, (184), 30-31.
- Arı, Y. (2017). Çevresel determinizmden politik ekolojiye: Son 100 yılda Dünya’da ve Türkiye’de insan-çevre coğrafyasındaki yaklaşımlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(37), 1-34.
- Ateş, K. (2023). Popülizm ve demokrasi: Bir kavramsal gerilimin kısa öyküsü. İçinde M. Çınar (Ed.), *Demokrasi: Kavram, kurum, süreç* (ss. 393–411). İletişim Yayınları.
- Borriello, A., & Jager, A. (2025). *Populist moment: 2008 krizi sonrası bir sol muhasebe* (E. Genç, Çev.). İletişim Yayınları.
- Bozarslan, H. (2023). Demokrasinin radikalleştirilmesi, demokrasilerin güçlendirilmesi. İçinde M. Çınar (Ed.), *Demokrasi: Kavram, kurum, süreç* (ss. 361–374). İletişim Yayınları.
- Çakır, M., Gümüşçü, O. ve Taş, B. (2020). Politik ekoloji. *Journal of Geography*, (41), 241-254.
- Çetin, O. (2005). Ekofeminizm: Kadın doğa ilişkisi ve ataerkillik. *Sosyoekonomi*, 1(1), 61-76.
- Çınar, K. (2024). The 2024 local elections in Turkey: a critical juncture for Turkish democracy?. *South European Society and Politics*, 29(1), 109–134.
- Çoban, A. (2018, 23 Ekim). Ekoloji mücadelesinde strateji tartışması – 3: Durgun suya atılan taş. *1+1 Express*. <https://birartibir.org/durgun-suya-atilan-tas/>
- Çoban, A. (2021a). Devrimci bir araç olarak politik ekoloji. *Sosyal Bilimler ve Ekoloji*, (2), 53-56.
- Çoban, A. (2021b). Adil geçiş: Emek ve ekoloji mücadeleleri için mayın tarlası, *Teori ve Eylem*, (54), 148-163.
- Çoban, A. (2023, 29 Ağustos). Ekolojik adalet yaklaşımı ekseninde Kürt ekoloji mücadelesi. *Polen Ekoloji*. <https://www.polenekoloji.org/ekolojik-adalet-yaklasimi-ekseninde-kurt-ekoloji-mucadelesi>
- Damar, E. (2023). Agonistik demokrasi: Popülizm çağında demokrasiyi yeniden düşünmek. İçinde M. Çınar (Ed.), *Demokrasi: Kavram, kurum, süreç* (ss. 101–119). İletişim Yayınları.
- DEM Parti, (2024). *Yerel demokrasi ile özgür kentlere* Express. <https://drive.google.com/file/d/1cb1nw0nt41hyVw49F0cvgikyIYrIN-0g/view>
- Demirci, E. ve Cengiz, Ö. (2025). Analysis of climate policies through ‘X’ posts of mayoral candidates in the 2024 Türkiye local elections. *Etkileşim*, (15), 76-99.
- Duru, B. (22 Eylül 2017). Siyasal Partilerin Kent ve Çevre Politikaları: Kente ve Doğaya Yönelik Alternatif Politikalar Üzerine Express. <https://bulentduru.wordpress.com/2017/09/22/siyasal-partilerin-kent-ve-cevre-politikalari-kente-ve-dogaya-yonelik-alternatif-politikalar-uzerine/>
- Ekizceleroğlu, R. (2023). Halkların Demokratik Partisi’nin legal Kürt siyasal hareketine etkisi. *Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 12(Özel Sayı), 13-26.
- Esen, B. ve Yavuzylmaz, H. (2023). “Demokratikleşme, demokraside gerileme ve melez rejimler”. *Demokrasi Kavram, Kurum, Süreç* (M. Çınar, Der.). 337-359. İletişim Yayınları.
- Esen, B. ve Gümüşçü, Ş. (2025). How to fight Turkey’s authoritarian turn. *Journal of Democracy*, 36(3), 106-120.
- Garrard, G. (2020). *EkoEleştiri ekoloji ve çevre üzerine kültürel tartışmalar* (E. Genç, Çev.). Kolektif Kitap.
- Giroux, V. ve Larue, R. (2021). *Veganizm* (Z. H. Louze, Çev.). İletişim Yayınları.
- Gökpinar, Ö. (2022). İklim çalışmaları bağlamında LGBTİ+’lar ve toplumsal cinsiyet. *KAOS GL Dergisi*, (184), 35-39.
- Işık, G. (2011). *Toplumsal hareketler politikadan edebiyata, sanattan sinemaya, medyadan toplumsal algıya teorik ve pratik analizler ve yansımalar*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Johnston, H., Larana, E. ve Gusfield, J. R. (2016). “Kimlikler, şikâyetler ve yeni sosyal hareketler”. *Yeni Sosyal Hareketler* (K. Çayır, Ed.). 121-151. Kaktüs Yayınları.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Keleş, R., Hamamcı, C. ve Çoban, A. (2009). *Çevre politikası*. İmge Kitabevi.
- Laclau, E. ve Mouffe, C. (2017). *Hegemonya ve sosyalist strateji radikal demokratik bir politikaya doğru* (A. Kardam, Çev.). İletişim Yayınları.
- Mouffe, C. (2017). *Dünyayı politik düşünmek agonistik siyaset* (M. Bozluolcay, Çev.). İletişim Yayınları.
- Mouffe, C. (2019). *Sol popülizm* (A. Yanık, Çev.). İletişim Yayınları.
- Özdemir, H. ve Aydemir, D. (2019). Ekolojik yaklaşımlı feminizm/ekofeminizm üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihi süreci ve türleri. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2(2), 261-278.
- Özgüner, Ö. (2022). Kuirleşen hareketler, doğa ve hayvan özgürlüğü(müz). *KAOS GL Dergisi*. (184), 40-44.
- Özkaynak, B. (2022). “Yeşil ekonomi’nin ötesinde düşünebilmek feminist politik ekoloji”. *Feminizm, Ekoloji, Toplumsal Direniş Şemsa Özar’a Armağan* (H. Çağlayan ve K. A. Türker, Ed.). 91-116. NotaBene Yayınları.
- Üstün, B. (2021). *Doğayı, emeği, yaşamı korumak ekoloji politik yazılar*. İletişim Yayınları.
- Savaş, H. (2018). “Muhafazakârlık ve çevre: Muhafaza etmenin dayanılmaz ağırlığı.” *Türkiye’de Çevre Politikaları Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eksik Halkayı Tamamlamak* (B. Hergüner ve E. Kalkan, Ed.). 27-41. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Smith, B. G. (2022). Kadın çalışmaları temeller (Ö. Çakmak, Çev.). İletişim Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yükler, S. (2022). Hak örgütlerinin, LGBTİ+ hareketiyle kesişim imtihanı: Şimdi sırası mı?. *Kaos GL Dergisi*, (182), 39-42.
- Taşkın, Y. (2023). “Demokrasi: Tamamlanmamış bir projenin tarihsel yolculuğu”. *Demokrasi Kavram, Kurum, Süreç* (M. Çınar, Der.). 311-335. İletişim Yayınları.
- Tekdemir, Ö. (2016). Radikal plüralist demokratik parti olarak HDP’nin “başka Türkiye” önerisi: Hasım politikası, agonizm ve popülizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(4), 1211-1240.
- Toksöz, G. ve Memiş, E. (2022). “İklim krizi kapıda, zengin ve yoksul ülkelerde iklim değişikliğine feminist perspektiften bakış”. *Feminizm, Ekoloji Toplumsal Direniş Şemsa Özar’a Armağan* (H. Çağlayan ve K. A. Türker, Ed.). 67-90. Nota Bene Yayınları.
- Türk, H. B. (2024). *AKP-101*. İletişim Yayınları.
- Türkiye İşçi Partisi, (2024). *Ranta, yalana ve yoksulluğa karşı halkçı, kamucu, sosyalist belediyecilik*. Express. <https://tip.org.tr/raporlar-belgeler/turkiye-isci-partisi-yerel-secim-bildirgesi-2024>
- Zelik, R. (2022). *Sermayenin yaşayan ölüleri siyasi canavarlar ve yeşil bir sosyalizm üzerine* (D. Çınar, Çev.). İletişim Yayınları.